

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.9.012.23

DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-1-1>

Грибіненко О.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємства
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

Hrybinenko Olha

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Economic of Enterprises,
Dnipro University of Technology

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇН СВІТУ

PECULIARITIES OF THE ECONOMIC SECURITY SYSTEM FORMATION OF STATES OF THE WORLD

У статті визначено, що формування національних стратегій національної безпеки є важливою складовою частиною загальної стратегії країн. Під час розроблення стратегічних документів з питань забезпечення національної безпеки країн значна увага приділяється економічній складовій частині національної безпеки. Зміст стратегій національної безпеки щодо її економічної складової частини значною мірою визначається позиціями країни в геоекономічному та геополітичному просторі. Глобалізація є провідним чинником у формуванні міжнародного безпекового середовища й може як створювати сприятливі умови для забезпечення економічної безпеки країн, так і розхитувати національні системи економічної безпеки. Спектр загроз став більш широким і потребує створення таких систем національної економічної безпеки, які були б досить гнучкими й здатними швидко адаптуватися до мінливих умов міжнародного безпекового середовища.

Ключові слова: міжнародне безпекове середовище, національна стратегія, національна безпека, економічна безпека, інтегровані системи, глобалізація.

В статье определено, что формирование национальных стратегий национальной безопасности является важной составляющей общей стратегии стран. При разработке стратегических документов по вопросам обеспечения национальной безопасности стран значительное внимание уделяется экономической составляющей национальной безопасности. Содержание стратегий национальной безопасности касательно ее экономической составляющей в значительной степени определяется позициями страны в геоекономическом и геополитическом пространстве. Глобализация является ведущим фактором в формировании международной безопасной среды и может как создавать благоприятные условия для обеспечения экономической безопасности стран, так и расшатывать национальные системы экономической безопасности. Спектр угроз стал более широким и требует создания таких систем национальной экономической безопасности, которые были бы достаточно гибкими и способными быстро адаптироваться к меняющимся условиям международной безопасной среды.

Ключевые слова: международная безопасная среда, национальная стратегия, национальная безопасность, экономическая безопасность, интегрированные системы, глобализация.

The article identifies that the formation of national security strategies is an important component of the state's general strategy. In the process of developing strategic national security documents, particular attention has to be paid to the economic component of national security. The content of national security strategies in terms of its eco-

conomic component is considerably determined by the country's position in the geo-economics and geopolitical areas. On the base of results of the study of peculiarities of economic security management in the states of the world, we determined that the process of building security systems should include: reasoning of the national concept or doctrine of economic security as its fundamental basis; development and adoption of basic decree to regulate the issue of economic security; modernization of the institutional base of economic security management at the national level; development and implementation of an effective system of rating the level of economic security; development of a long-term economic security strategy, medium- and short-term programs and plans for ensuring economic security, implementation of a transparent mechanism for monitoring the implementation of the economic security strategy and the functioning of the whole security system. We have proven that in the process of selecting models, developing strategies and forming integrated economic security systems of states, the following factors should be taken into account: state's position in the geo-economics and geopolitical area; the current level of economic security and its components; security strategies of partner and competitor states; current level of the international security environment. It has been determined that the globalization is a leading factor in shaping the international security environment. Globalization can create advantageous conditions for ensuring the economic security of states. However, this process could also undermining national economic security systems. The range of threats has become broader and requires of the creation of systems of national economic security that are flexible enough and able to adapt quickly to the conditions of the international security environment, which are constantly changing.

Keywords: international security environment, national strategy, national security, economic security, integrated systems, globalization.

Постановка проблеми. Довгий час концепція національної безпеки розвивалась переважно в оборонному та військово-політичному напрямках, тобто концентрувалась на «жорстких» аспектах безпеки. Традиційна концепція безпеки перш за все фокусується на проблематиці військової безпеки та, відповідно, державоцентристській концепції безпеки, відповідно до якої, як зазначає С. Уолт [1], загрози стають об'єктом досліджень сфери безпеки щодо застосування військової сили. Однак з часом зростають значення та впливовість «м'яких» складових частин безпеки, до яких належить економічна безпека (Р. Еммерс (2004 рік) [2; 3], Х. Несадурай (2005 рік) [4], Д. Нанто (2011 рік) [4], Р. Сиберг (2012 рік) [5], Л. Джонс, С. Хампірі (2015 рік) [6], Т. Майєр-Кнапп (2015 рік) [7], М. Кабаллеро-Ентоні (2016 рік) [8]).

Поступово уряди починають сприймати національну безпеку у більш широкому сенсі, не обмежуючись суто оборонними питаннями й включаючи до безпекової політики завдання забезпечення економічних, соціальних та екологічних аспектів безпеки. Відповідно, під час розроблення стратегічних документів з питань забезпечення національної безпеки країн усе більша увага приділяється економічній складовій частині національної безпеки. Зміст стратегій національної безпеки щодо її економічної складової частини значною мірою визначається позиціями країни в гео економічному та геополітичному просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Експерти австралійського Інституту інтегрованих економічних досліджень на основі результатів співставлення категорій національної та економічної безпеки, дослідження економічних ризиків та їх впливу на безпеку Австралії дійшли висновку, що країні потрібна нова Стратегія національної безпеки, яка буде інтегровано містити всі аспекти національної сили, а план економічної безпеки повинен стати невід'ємною складовою частиною такої стратегії [9].

Інтегрована стратегія міжнародної безпеки Нідерландів, представлена у 2018 році, серед шести найбільш нагальних загроз безпеці країни виділяє загрози життєво важливим економічним процесам [10]. У документі зазначено, що економічна безпека передбачає підтримку відкритих торговельних шля-

хів, боротьбу з кібершпигунством, забезпечення постачанням енергії та сировини, захист національних інтересів під час залучення або здійснення інвестицій. Забезпечення економічної безпеки визначено однією з головних цілей, досягнення яких передбачено у стратегії.

Результатом переосмислення значення економічної безпеки для забезпечення національної безпеки та формування стійкого міжнародного безпекового середовища стало усвідомлення керівництвом окремих країн необхідності виділення стратегії економічної безпеки в окремий програмний документ довгострокового характеру. Зокрема, на порозі розроблення окремої стратегії економічної безпеки перебувають Японія та Сполучені Штати. Японія оголосила про намір розробити національну стратегію економічної безпеки до кінця 2020 року [11]. З огляду на жорстку конкуренцію між США та Китаєм за світову економічну гегемонію уряд Японії дійшов висновку про необхідність розроблення основних принципів національної економічної безпеки для забезпечення власних економічних інтересів у глобальному просторі. Обговорення нової стратегії Рада національної безпеки Японії почне у квітні 2020 року. Під час розроблення стратегії економічної безпеки уряд планує тісно співпрацювати з приватним сектором, а задля забезпечення її майбутньої імплементації за необхідності створюватиметься нова нормативно-правова база з безпекових питань.

У 2019 році американські сенатори, які є членами Комітету з міжнародних відносин, запропонували запровадити законодавство, що вимагало б від керівництва держави регулярного розроблення та подання в Конгрес Стратегії глобальної економічної безпеки (Global Economic Security Strategy) [12]. Відповідний закон зобов'язує президента Сполучених Штатів надавати звіт про конкурентоспроможність економіки США, загрози економічній безпеці та шляхи їх подолання. Стратегія глобальної економічної безпеки доповнить Стратегію національної безпеки, зосередившись більш детально на економічних інтересах США.

Країни ЄС певний час керувались тим, що можливості економічного розвитку об'єднання обумовлюються спільним економічним потенціалом

країн-учасниць. Експерти Європейської ради з міжнародних відносин доводять, що сьогодні можливості забезпечення економічних інтересів країн ЄС усе більше залежать від поведінки інших держав – глобальних лідерів [13]. Зокрема, США та Китай вже не відділяють економічні інтереси від геополітичних, усе частіше використовуючи економічні зв'язки (від кіберпростору до фінансових відносин) для отримання геополітичних переваг. Така ситуація ставить під загрозу економічну безпеку Європейського Союзу. З урахуванням цього експерти обґрунтовують необхідність розроблення Європейською Комісією Стратегії економічного суверенітету, яка б забезпечувала інтеграцію економічних інтересів та геополітичних аспектів функціонування об'єднання. Стратегія має зосереджуватись на завданнях укріплення та підтримки європейської науково-дослідної сфери; захисту від іноземного втручання активів, важливих для національної безпеки; забезпечення рівних умов у внутрішній та міжнародній конкуренції; зміцнення європейської грошово-фінансової автономії.

З огляду на все вищезазначене найближчим часом можна очікувати активізацію процесу розроблення та прийняття стратегій економічної безпеки в країнах світу (або принаймні чітко виділення блоку економічної безпеки у структурі загальних стратегій національної безпеки). Більш того, такі стратегії мають стати невід'ємною складовою частиною інтегрованої системи забезпечення національної економічної безпеки, поступове формування якої сьогодні є об'єктивною необхідністю для кожної країни. При цьому, як зазначає В. Маргасова, формування уявлення про систему забезпечення стійкості національної економіки та економічної безпеки країни має трансформуватися від її сприйняття та оцінювання як системи, що містить проблему, до такої системи, яка відповідну проблему здатна вирішити [14].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Формування національних стратегій національної безпеки стає важливою складовою частиною загальної стратегії розвитку як для розвинутих для країн, так і для країн, що розвиваються. Механізмом забезпечення міжнародної економічної безпеки може бути побудова інтегрованих систем економічної безпеки країн, які є складним тривалим процесом з чітко визначеною логіко-структурною послідовністю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Побудова інтегрованих систем економічної безпеки країн, які сьогодні мають стати органічними ланками механізму забезпечення міжнародної економічної безпеки, є складним і тривалим процесом, логіко-структурна послідовність якого представлена на рис. 1.

На основі аналізу наукових джерел [15; 16; 17; 18; 19], а також результатів дослідження особливостей управління економічною безпекою в країнах світу визначено, що процес побудови таких систем має включати такі етапи.

1) Обґрунтування національної концепції або доктрини економічної безпеки як її фундаментальної основи. Концепція національної економічної безпеки розглядається як концентрована сукупність ідей,

цілей і способів забезпечення економічної безпеки національної економіки, а також як документ, що закріплює головні політичні принципи захисту національних інтересів держави в економічній сфері [16, с. 127]. З огляду на те, що економічна безпека як система і як процес є складною, багатоаспектною, поліструктурною категорією, в основу створення інтегрованої системи її забезпечення в країні має бути покладено сформоване у державі науково обґрунтоване концептуально-доктринальне бачення змісту економічної безпеки та її ролі у забезпеченні сталого розвитку, її кореляції з ключовими національними інтересами, наявних можливостей та засобів підтримки адекватного рівня безпеки, а також її узгодженості з пріоритетами регіональної та міжнародної економічної безпеки.

2) Розроблення та прийняття базового законодавчого акта, що регламентує питання економічної безпеки. Результати досліджень показують, що спеціальне законодавче забезпечення сфери економічної безпеки не є поширеною практикою серед країн світу. Деякі країни (зокрема, Канада, Норвегія, Китай, Мексика) мають загальний закон про національну безпеку; у більшості ж держав питання безпечного розвитку національної економіки регулюються великою кількістю законодавчих та нормативно-правових актів з окремих сфер економічного розвитку (виробнича, фінансова, інвестиційна, енергетична, соціально-демографічна, зовнішньоекономічна тощо). З огляду на критичну вагу економічної складової частини національної безпеки за сучасних умов доцільним є прийняття окремого закону про економічну безпеку, положення якого будуть узгоджені зі змістом галузевих законодавчих та нормативно-правових актів, що регламентують економічну, соціальну та екологічну сфери.

3) Модернізація інституційної бази управління економічною безпекою на національному рівні. Забезпечення економічної безпеки має спиратись на систему взаємопов'язаних інститутів, між якими узгоджено розподілені та закріплені повноваження у сфері управління економічною безпекою на різних рівнях (зокрема, вони охоплюють державні та регіональні органи, галузево-функціональні та недержавні установи). Т. Желюк вважає, що інституційна архітектура забезпечення економічної безпеки включає інститути державної влади (президент, законодавчі органи, органи національної безпеки, центральний банк тощо) та місцевого самоврядування (обласні, міські, районні ради тощо), інститути громадянського суспільства (професійні спілки, органи самоорганізації населення, структури з надання соціальних послуг), економічні (споживання, нагромадження, інвестування, кредитування тощо) та соціальні (наука, освіта, зайнятість, соціальне партнерство тощо) інститути, наднаціональні інститути (економічні організації, асоціації) [17].

Японія у 2019 році оголосила про намір сформулювати підрозділ з питань економічної безпеки та політики в структурі Секретаріату з національної безпеки. Створення економічного підрозділу пов'язане зі зростаючою необхідністю координування зовнішньої політики та політики безпеки, особливо на тлі

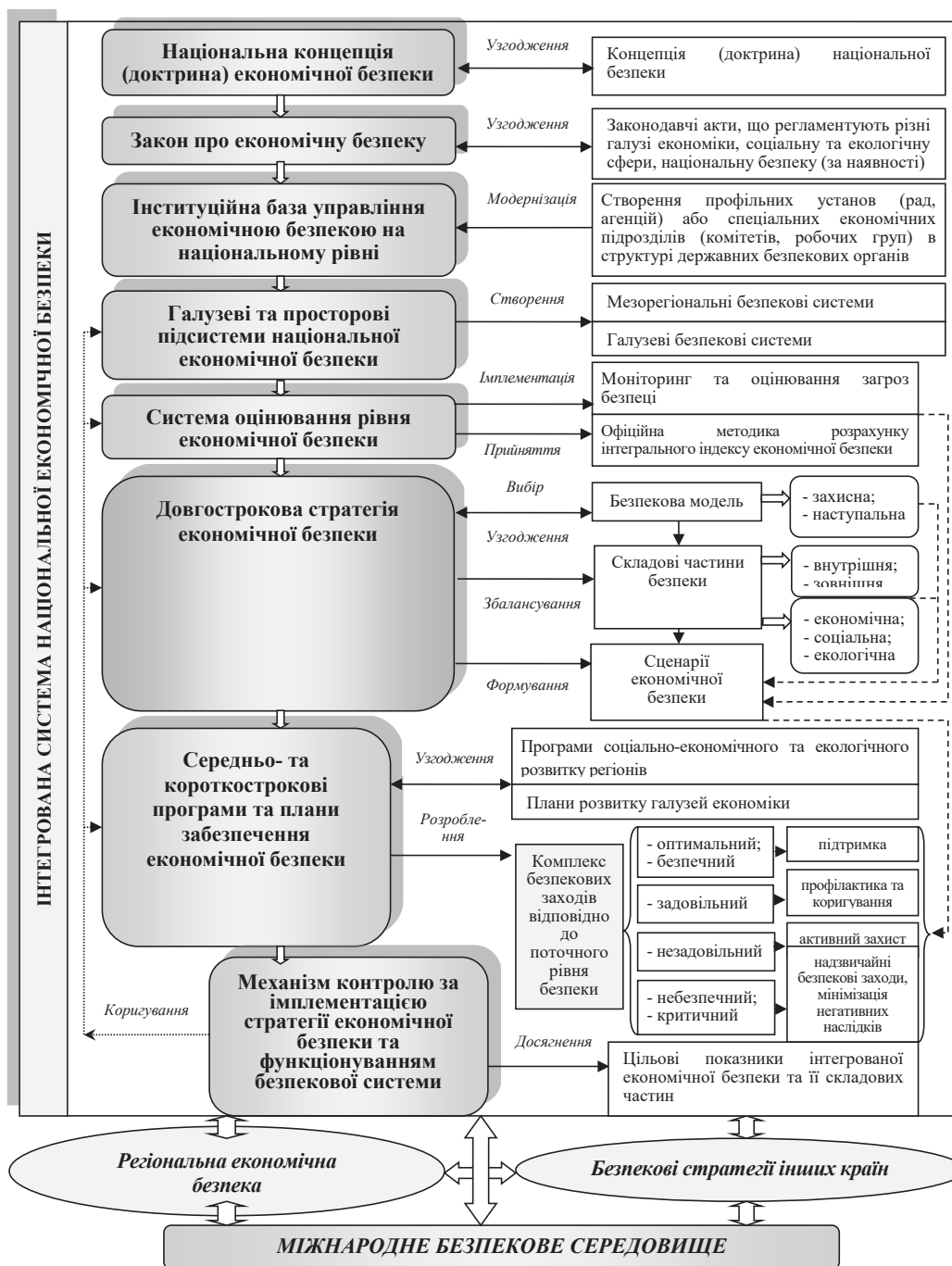

Рис. 1. Концептуальна схема побудови інтегрованої системи економічної безпеки країни

Джерело: розроблено автором

посилення глобальної конкуренції за економічну гегемонію, як це спостерігається у торговій війні між США й Китаєм. Крім того, новий підрозділ стане відповідальним за вирішення проблемних ситуацій, пов'язаних з порушенням прав інтелектуальної власності, промисловим шпигунством та крадіжкою технологій з боку Китаю, а також з кібератаками з боку Північної Кореї.

Українські науковці обґрунтовують доцільність інституційної модернізації діючої системи державного управління у сфері економічної безпеки й створення нових економічних та соціальних інститутів (напри-

клад, створення Національної агенції зі збалансованого розвитку) [15; 17]. З огляду на цілі Концепції сталого розвитку ООН зазначена агенція має володіти повноваженнями щодо координації економічної, соціальної та екологічної політики у безпековому контексті.

Отже, беручи до уваги вищезазначене й маючи на меті певну централізацію повноважень із управління економічною безпекою, можемо сказати, що під час формування інституційної бази управління економічною безпекою пропонується створення окремих установ (рад, агенцій тощо) або спеціальних

економічних підрозділів (комісій, комітетів, робочих груп) у структурі профільних державних органів, відповідальних за питання забезпечення національної безпеки.

4) Формування галузевих та просторових підсистем національної економічної безпеки, впровадження ефективного зворотного зв'язку між усіма складовими частинами й підсистемами економічної безпеки. Національна економічна безпека є багаторівневою ієрархічною структурою, всі рівні якої є взаємопов'язаними та взаємозалежними. В системі управління національною економічною безпекою кожен вищий рівень має забезпечувати сприятливі умови для убезпечення об'єкта економічної безпеки нижчого рівня [20], з іншого боку, на кожному з нижчих рівнів формуються передумови для зміцнення економічної безпеки на вищому рівні [19]. Саме тому система національної економічної безпеки має спиратись на розвинуті галузеві та просторові (мезорегіональні) безпекові підсистеми.

5) Розроблення та імплементація дієвої системи оцінювання рівня економічної безпеки. Зазначена система має базуватись на обґрунтуванні складових частин економічної безпеки, перманентному моніторингу й оцінюванні реальних і потенційних загроз та детермінант безпеки, а також включати методику розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки. Проведене дослідження методик оцінювання рівня економічної безпеки, що використовуються в різних країнах, продемонструвало, що у їх більшості, по-перше, відсутні методики інтегрального оцінювання економічної безпеки, по-друге, навіть за наявності таких методик на офіційному рівні вони не затверджені (за окремими винятками, зокрема в Україні використовується офіційно прийнята методика визначення рівня економічної безпеки). Офіційно прийнята система оцінювання стану економічної безпеки повинна відповідати таким вимогам:

- має розглядати економічну безпеку як сукупність економічної, соціальної та екологічної складових частин, що корелює з цілями сталого розвитку, й одночасно забезпечувати врахування внутрішніх та зовнішніх аспектів безпеки;

- має забезпечувати постійний моніторинг поточних та перспективних загроз безпеці ендегенного та екзогенного характеру, оцінювання ймовірності їх виникнення та ступеня їх потенційного впливу;

- має включати методику розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки, яка є гнучкою, дає можливість перегляду індикаторів, що застосовуються для розрахунку субіндексів економічної безпеки, на основі визначення актуальних ризиків та загроз безпеці, відповідно, здатна швидко адаптуватись до нестабільних умов сучасного безпекового середовища.

6) Розроблення довгострокової стратегії економічної безпеки, що базується на виборі найбільш прийнятної для країни безпекової моделі. Стратегія економічної безпеки повинна відповідати певним змістовним та структурно-компонентним вимогам, зокрема мати довгостроковий характер і тісно корелювати із загальною стратегією національної безпеки та відповідними стратегіями соціально-економічного розвитку країни; забезпечувати оптимальне

збалансування внутрішньої та зовнішньої складових частин економічної безпеки, причому остання має враховувати як регіональні, так і глобальні виміри безпеки та їх вплив на національне безпекове середовище; містити прогностичні сценарії економічної безпеки; базуватись на відповідній моделі економічної безпеки.

Сучасні моделі економічної безпеки є численними й враховують національні особливості та різноманітні підходи до структурування безпеки, формування безпекового середовища й реалізації безпекової політики. Оцінювання та аналіз сучасних досліджень [17; 18; 19], присвячених визначенню моделей економічної безпеки залежно від типу соціально-економічної системи, що склалась у країні, її політичного курсу та спрямованості безпекової політики, основних складових міжнародної безпеки, характеру функціональних взаємозв'язків між її акторами, дають змогу виокремити та систематизувати їх відповідно до конкретних ключових ознак.

1) Відповідно до суб'єктної складової частини моделі міжнародної безпеки різняться за кількістю акторів міжнародних відносин, характером взаємовідносин між ними та визначенням певного фокусу безпекових завдань: однополярна, біполярна та мультиполярна модель безпеки.

2) Відповідно до соціально-економічної складової частини, що визначається типом соціально-економічної системи, що склалась у країні, її внутрішньополітичного та зовнішньополітичного курсу, існують такі моделі національної безпеки, як американська, німецька, скандинавська, європейсько-кейнсіанська, японська, китайська моделі, а також моделі для країн, що розвиваються.

3) Відповідно до особливостей співпраці та взаємодії між акторами міжнародних відносин, що розвиваються відповідно до спільно визначених умов такої співпраці, виокремлюються три основні системи безпеки, такі як загальна, колективна, кооперативна.

4) З урахуванням розвитку економічної політики держави виділяють пасивну, індустріальну та постіндустріальну моделі тощо.

Проведене дослідження дало змогу запропонувати такі підходи до забезпечення економічної безпеки, які формують відповідні безпекові моделі, щодо характеру стратегічної мети та засобів її досягнення, що значною мірою обумовлюються позиціями країни у гео економічному просторі:

- захисний підхід (концентрується на підтримці внутрішньої економічної безпеки й захисті від екзогенних загроз; лежить в основі захисної моделі безпеки, яка зазвичай формується в периферійних країнах);

- наступальний підхід (зосереджений на зовнішніх аспектах безпеки, спрямований на досягнення статусу глобального лідера й розширення масштабів гео економічного та геополітичного впливу держави; визначає наступальну модель економічної безпеки, яка, як правило, реалізується країнами-центрами).

Відображаючи довгострокове бачення розробниками перспектив забезпечення економічної безпеки, стратегія може містити декілька сценаріїв розвитку безпекової ситуації. Сценарні методи є досить поширеними у стратегічному плануванні економічної без-

пеки й базуються на залученні висококваліфікованих експертів та використанні сучасних інструментів економіко-математичного моделювання. Результатом застосування цього методу є створення сценарію економічної безпеки країни, в якому відображено прогнозний стан економічної безпеки на основі науково обґрунтованих гіпотез. Оскільки надати точний прогноз розвитку ситуації у безпековій сфері неможливо, за результатами моделювання вихідних гіпотез формуються різноманітні варіанти сценаріїв економічної безпеки [21, с. 70]. Портфель сценаріїв може також включати кілька варіантів стану економічної безпеки у майбутньому за умов вибору різних безпекових моделей та застосування різних інструментів безпекової політики.

З огляду на можливість досягнення національно економічною безпекою рівнів, визначених на основі розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки, безпекова стратегія може включати до шести базових сценаріїв, передбачених для кожного рівня безпеки, а саме сценарії для оптимального, безпечного, задовільного, незадовільного, небезпечного та критичного рівнів.

7) Розроблення середньо- та короткострокових програм і планів забезпечення економічної безпеки, зокрема на галузевому та регіональному рівнях. Реалізація довгострокової стратегії економічної безпеки передбачає розроблення та імплементацію середньо- та короткострокових програм і планів, що, як правило, базуються на одному зі сценаріїв, передбачених стратегією, та містять комплекс конкретних безпекових заходів відповідно до поточного стану безпеки. Характер цих заходів визначається відповідним рівнем безпеки, зокрема за оптимального та безпечного рівнях реалізується політика пасивної підтримки; за задовільного рівня – політика профілактики та м'якого коригування; за незадовільного рівня – політика активного захисту та нейтралізації ключових загроз безпеці (за можливості); за небезпечного та критичного рівнях – надзвичайні заходи з відновлення економічної безпеки, політика усунення або мінімізації негативних для економіки наслідків.

8) Впровадження прозорого механізму контролю за імплементацією стратегії економічної безпеки та функціонуванням всієї безпекової системи. Умовами ефективною дії контрольного механізму у цій сфері є:

- чіткий попередній розподіл обов'язків та повноважень між державними, регіональними та галузевими органами та установами, які формують інституційне середовище економічної безпеки;
- наявність налагодженої системи зворотного зв'язку та звітності між інституційними ланками на всіх рівнях системи економічної безпеки;
- чітко визначені цільові показники економічної безпеки та її складових частин (суто економічної, соціальної, екологічної) у розрізі як окремих індикаторів безпеки, так і відповідних субіндексів та інтегрального індексу економічної безпеки, а також допустимі межі відхилень від цільових показників;
- прозорі та зрозумілі критерії оцінювання ефективності вжитих безпекових заходів.

Результатом реалізації цього етапу може стати коригування стратегії, програм та планів економічної

безпеки, а також модернізація окремих складових частин системи економічної безпеки за потреби.

Висновки. З урахуванням емпіричного досвіду країн світу у сфері розроблення та імплементації стратегій національної безпеки, сучасних глобальних детермінант економічної безпеки й актуального стану міжнародного безпекового середовища доведено, що під час вибору моделей, розроблення стратегій та формування інтегрованих систем економічної безпеки країн мають враховуватись такі чинники:

- позиції країни у гео економічному та геополітичному просторі (країни – глобальні доміанти; країни з помірним значенням для світогосподарської системи; країни-периферії) та її стратегічна мета у безпековій сфері, що значною мірою визначають підхід до забезпечення економічної безпеки (захисний або наступальний) і відповідну безпекову модель;
- поточний рівень економічної безпеки та її складових частин, визначений на основі розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки та його субіндексів у динаміці, а також ступінь впливу окремих індикаторів безпеки на її загальний рівень, що дає змогу встановити сильні та слабкі параметри безпеки, які здійснюють найбільший вплив на її загальний стан;
- безпекові стратегії країн-партнерів та країн-конкурентів, які впливають на регіональну та міжнародну економічну безпеку й глобальне конкурентне середовище;
- актуальний стан міжнародного безпекового середовища, можливості інтеграції національних систем економічної безпеки у регіональні та глобальні безпекові мережі тощо.

Однією з ключових детермінант, які сьогодні визначають стан економічної безпеки і, відповідно, зміст та спрямованість національних безпекових політик, є процеси глобалізації. Глобалізація як провідний чинник, що стає все більш визначальним у формуванні міжнародного безпекового середовища, може як створювати сприятливі умови для забезпечення економічної безпеки країн, так і розхитувати національні системи економічної безпеки. Це значною мірою сприяло створенню ситуації, коли безпека більше суттєво не залежить від вигідного географічного розташування або державного суверенітету. Водночас спектр загроз став більш широким, що зробило безпекове середовище й відповідну безпекову політику країн менш передбачуваними. Це потребує створення таких систем національної економічної безпеки, які були б досить гнучкими й здатними швидко адаптуватися до мінливих умов міжнародного безпекового середовища.

Бібліографічний список:

1. Walt S. The Renaissance of Security Studies. *International Studies Quarterly*. 1991. № 35 (2). P. 211–239.
2. Emmers R. Globalization and Non-Traditional Security Issues: A study of human drug and human trafficking in East Asia. *Institute of Defense and Strategic Studies Working Paper*. 62, Singapore. 2004. 27 p.
3. Nanto D.K. Economics and National Security: Issues and Implications for U.S. Policy. Congressional Research Service. URL: <https://www.fas.org/crs/natsec/R41589.pdf> (accessed: 15 February 2020).

- Nesadurai H. Conceptualizing Economic Security in an Era of Globalization: What Does the East Asian Experience Reveal? *Institute of Defense and Strategic Studies (IDSS), Nanyang Technological University*. CSGR Working Paper. 2005. № 157/05. 26 p.
- Seeberg P. Migration and non-traditional security issues in the MENA-region. The case of pre-revolt Syria. *Centre for Mellemoststudier, Syddansk Universitet*. 2012. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.473.3263&rep=rep1&type=pdf> (accessed: 15.02.2020).
- Hameiri S., Jones L. Governing Borderless Threats. Non-Traditional Security and the Politics of State Transformation. Cambridge : Cambridge University Press, 2015. 286 p.
- Maier-Knapp N. The non-traditional security concept and the EU-ASEAN relationship against the backdrop of China's rise. *The Pacific Review*. 2015. Vol. 29 (3). P. 411–430.
- Caballero-Anthony M. Understanding Non-traditional Security. *Introduction to the Non-Traditional Security Studies. A Transnational Approach* / M. Caballero-Anthony (ed.). London : Sage Publications, 2016. P. 3–19.
- Australia's Economic Security: Is there a problem? The Institute for Integrated Economics Research. *Australian Defense Magazine*. 20 February, 2019. URL: <https://www.australiandefence.com.au/defence/budget-policy/australia-s-economic-security-is-there-a-problem> (accessed: 17.02.2020).
- Working Worldwide for the Security of the Netherlands: An Integrated International Security Strategy 2018–2022. Amsterdam : Ministry of Foreign Affairs, 2018. URL: https://www.government.nl/binaries/government/documents/reports/2018/05/14/integrated-international-security-strategy-2018-2022/NL_International_Integrated_Security_Strategy_2018_2022.pdf (accessed: 17.02.2020).
- Japan likely to draw up economic security strategy in 2020. *The Nation Thailand*. 2020. January 05. URL: <https://www.nationthailand.com/business/30380154> (accessed: 17.02.2020).
- Rubio, Young, Merkley, Coons Legislation Calls for Global Economic Security Strategy. 2019. November 12. URL: <https://www.rubio.senate.gov/public/index.cfm/2019/11/rubio-young-merkley-coons-legislation-calls-for-global-economic-security-strategy> (accessed: 17.02.2020).
- Redefining Europe's economic sovereignty / M. Leonard, J. Pisani-Ferry, E. Ribakova, J. Shapiro, G. Wolff. *Policy Contribution*. 2019. № 9. URL: https://bruegel.org/wp-content/uploads/2019/06/PC-09_2019_final-1.pdf (accessed: 17.02.2020).
- Маргасова В. Система забезпечення стійкості національної економіки та її безпеки: теорія, методологія, практика управління : монографія. Чернівці : Десна Поліграф, 2014. 416 с.
- Гбур З. Інституційне забезпечення економічної безпеки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 3. С. 98–102.
- Губарева І. Формування стратегічних орієнтирів забезпечення економічної безпеки національної економіки. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 6 (168). С. 122–129.
- Желюк Т. Економічна безпека в системі інституційного вектора збалансованого розвитку. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2013. № 1. С. 19–32.
- Ситник Г., Абрамов В., Шипілова Л. Технологія стратегічного планування у сфері національної безпеки : практичні рекомендації. Київ : НАДУ, 2013. 48 с.
- Олійничук О. Система економічної безпеки держави та рівні її формування: концептуальні аспекти. *Галицький економічний вісник*. 2015. № 1. С. 93–100.
- Головченко О. Аналіз методів оцінки економічної безпеки на регіональному рівні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2010. № 1. С. 69–72.

References:

- Walt, S. (1991), "The Renaissance of Security Studies", *International Studies Quarterly*, 35 (2), p. 211–239.
- Emmers, R. (2004), "Globalization and Non-Traditional Security Issues: A study of human drug and human trafficking in East Asia", *Institute of Defense and Strategic Studies Working Paper*, 62, Singapore, 27 p.
- Nanto, D.K. (2011), "Economics and National Security: Issues and Implications for U.S. Policy", *Congressional Research Service*. URL: <https://www.fas.org/sgp/crs/natsec/R41589.pdf> (accessed: 15 February 2020).
- Nesadurai H. (2005), "Conceptualizing Economic Security in an Era of Globalization: What Does the East Asian Experience Reveal", CSGR Working Paper, *Institute of Defense and Strategic Studies (IDSS)*, Nanyang Technological University, 157/05, 26 p.
- Seeberg, P. (2012), "Migration and non-traditional security issues in the MENA-region. The case of pre-revolt Syria", Centre for Mellemoststudier, Syddansk Universitet. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.473.3263&rep=rep1&type=pdf> (accessed: 15.02.2020).
- Hameiri, S., Jones, L. (2015) Governing Borderless Threats. Non-Traditional Security and the Politics of State Transformation, *Cambridge University Press*, Cambridge, 286 p.
- Maier-Knapp, N. (2015), "The non-traditional security concept and the EU-ASEAN relationship against the backdrop of China's rise", *The Pacific Review*, 29 (3), p. 411–430.
- Caballero-Anthony, M. (2016) Understanding Non-traditional Security in M. Caballero-Anthony (ed.) Introduction to the Non-Traditional Security Studies. A Transnational Approach, Sage Publications, London, p. 3–19.
- Australian Defense Magazine (2019), Australia's Economic Security: Is there a problem? The Institute for Integrated Economics Research, 20 February 2019. URL: <https://www.australiandefence.com.au/defence/budget-policy/australia-s-economic-security-is-there-a-problem> (accessed: 17.02.2020).
- Ministry of Foreign Affairs (2018), Working Worldwide for the Security of the Netherlands: An Integrated International Security Strategy 2018–2022, Amsterdam, available at: https://www.government.nl/binaries/government/documents/reports/2018/05/14/integrated-international-security-strategy-2018-2022/NL_International_Integrated_Security_Strategy_2018_2022.pdf (accessed: 17.02.2020).
- The Nation Thailand (2020), Japan likely to draw up economic security strategy in 2020, January 05, 2020, available at: <https://www.nationthailand.com/business/30380154> (accessed: 17.02.2020).
- Rubio Senate (2019), Rubio, Young, Merkley, Coons Legislation Calls for Global Economic Security Strategy, November 12, 2019, available at: <https://www.rubio.senate.gov/public/index.cfm/2019/11/rubio-young-merkley-coons-legislation-calls-for-global-economic-security-strategy> (accessed: 17.02.2020).
- Leonard M., Pisani-Ferry J., Ribakova E., Shapiro J. & Wolff G. (2019), "Redefining Europe's economic sovereignty", *Policy Contribution*, № 9. URL: https://bruegel.org/wp-content/uploads/2019/06/PC-09_2019_final-1.pdf (accessed: 17.02.2020).
- Marhasova, V. (2014) Systema zabezpechennja stijkosti nacionalnoji ekonomiky ta jiji bezpeky: teorija, metodologija, praktyka upravlinnja [System for ensuring the stability of the national economy and its security: theory, methodology, management practice] : monograph, Desna Polihraf, Chernihiv, 416 p.
- Hbur, Z. (2018), Instytuticijne zabezpechennja ekonomichnoji bezpeky Ukrainy [Institutional support of economic security of Ukraine], *Investment: Practice and Experience*, vol. 2, p. 98–102.
- Hubarjeva, I. (2015) Formuvannja strategichnykh orijentyriv zabezpechennja ekonomichnoji bezpeky nacio-

- naljnoji ekonomiky [Formation of strategic guidelines for ensuring the economic security of the national economy]. *Current Problems of The Economy*, vol. 6 (168), p. 122–129.
17. Zheliuk, T. (2013) Ekonomichna bezpeka v systemi instyucijnogho vektora zbalansovanogho rozvytku [Economic security in the system of institutional vector of balanced development]. *Bulletin of the Ternopil National Economic University*, vol. 1, p. 19–32.
 18. Sytnyk, H., Abramov V. & Shypilova L. (2013) Tekhnologhija strategichnogho planuvannja u sferi nacionaljnoji bezpeky : prakt. rekom. [Strategic Planning Technology in National Security : Practical Recommendations]. NADU, Kyiv, 48 p.
 19. Oliinychuk, O. (2015) Systema ekonomichnoji bezpeky derzhavy ta rivni jjii formuvannja: konceptualjni aspekty [System of economic security of the state and levels of its formation: conceptual aspects]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk [Galician Economic Bulletin]*, vol. 1, p. 93–100.
 20. Holovchenko, O. (2010) Analiz metodiv ocinky ekonomichnoji bezpeky na rehionaljnomu rivni [Analysis of methods for assessing economic security at the regional level]. *Scientific Bulletin of the International Humanities University*, vol 1, p. 69–72.